

Черниш Роман Федорович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач спеціальної кафедри,
Національна академія Служби безпеки України,
Україна, м. Київ
e-mail: ChernysRF@gmail.com
ORCID 0000-0003-4176-7569
Scopus Author ID: 57216439868
Web of Science researcher code: AAV-4639-2020

Осічнюк Людмила Іванівна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня,
Поліський національний університет,
Україна, м. Житомир
e-mail: luos44855@gmail.com
ORCID 0000-0002-9999-4679

doi: 10.21564/2414–990X.155.243660

УДК 342.7:328.18

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ДЕРЖАВИ ТА МОЖЛИВІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

У статті досліджено можливості обмеження права на свободу слова з метою захисту національних інтересів держави. Проаналізовано нормативно-правові акти, що забороняють поширення інформації шкідливого змісту. Узагальнено умови, за яких є можливим обмеження свободи слова у демократичному суспільстві. Охарактеризовано державну політику з протидії шкідливому інформаційному впливу. Зосереджено увагу на роботі органів державної влади, що створені для протидії поширенню дезінформації і пропаганди, а саме Центру протидії дезінформації та Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Проаналізовано стратегії держави з протидії шкідливому інформаційному впливу.

Ключові слова: свобода слова; шкідливий інформаційний вплив; дезінформація; фейк; пропаганда; національна безпека; національні інтереси.

Черныш Р. Ф., кандидат юридических наук, доцент, заведующий специальной кафедрой, Национальная академия Службы безопасности Украины, Украина, г. Киев
e-mail: ChernysRF@gmail.com ; ORCID 0000-0003-4176-7569 ; Scopus Author ID: 57216439868 ;
Web of Science researcher code: AAV-4639-2020

Осичнюк Л. И., соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня, Полесский национальный университет, Украина, г. Житомир.
e-mail: luos44855@gmail.com ; ORCID 0000-0002-9999-4679

Национальные интересы государства и возможность ограничения права на свободу слова: вопросы соотношения

В статье исследованы возможности ограничения права на свободу слова с целью защиты национальных интересов государства. Проанализированы нормативно-правовые акты, запрещающие распространение информации вредного содержания. Обобщены условия, при которых возможно ограничение свободы слова в демократическом обществе. Охарактеризовано государственную политику по противодействию вредному информационному воздействию. Сосредоточено внимание на работе органов государственной власти, которые созданы для противодействия распространению дезинформации и пропаганды, а именно Центра противодействия дезинформации и Центра стратегических коммуникаций и информационной безопасности. Проанализированы стратегии государства по противодействию вредному информационному воздействию.

Ключевые слова: свобода слова; вредное информационное воздействие; дезинформация; фейк; пропаганда; национальная безопасность; национальные интересы.

Постановка проблеми. Україна, як і все демократичне суспільство, нині стикнулася з низкою викликів, які спричинені шкідливим інформаційним впливом, а саме: ускладнення критичного сприйняття інформаційного потоку населенням, зростання недовіри до офіційних новин та медіа, значне зниження довіри до демократичних інститутів. Одночасно такий вплив варто розглядати як частину більш складної проблематики, пов'язаної з операціями впливу на свідомість через маніпуляції громадською думкою. Зазначене втручання може мати зовнішнє (іноземне) та внутрішнє походження і має на меті вплинути на громадян в умовах демократії, фактично позбавивши їх свободи вибору.

Закономірним є бажання держави втрутитися у вказаний процес, адже під загрозою знаходяться національні інтереси та подекуди й національний суверенітет. Особливо гостро окреслене питання постало у контексті подій на Півдні та Сході України. Цілеспрямований інформаційний вплив, який супроводжує збройну агресію Російської Федерації у рамках її «гібридної» війни проти України, став першочерговою загрозою для нашої держави. Російські дезінформаційно-пропагандистські кампанії, які реалізуються спеціальними службами у внутрішньому інформаційному просторі України, мають на меті зміцнити власні позиції серед громадян України шляхом спотвореного уявлення про реальність тиску на державні інституції, поляризації суспільства тощо. У поєднанні з класичною збройною агресією такий шкідливий інформаційний вплив становить пряму загрозу конституційному устрою, суверенітету та територіальній цілісності держави.

Одночасно породжується дискусія щодо меж державного втручання в інформаційну сферу, оскільки демократія може існувати лише за наявності

сильної і незалежної преси, гарантування кожному права на свободу слова і вираження своїх поглядів. Дезінформація і пропаганда – це новітня зброя тоталітарних держав, але чи має на них право демократія і що протиставити такій зброї? Це мультидисциплінарна багаторівнева проблема, яка потребує комплексної і системної роботи з її розв'язання. Протидія деструктивним інформаційним впливам є одним з ключових питань у порядку денному більшості розвинутих демократичних країн. Україна сьогодні також активно розробляє та оновлює законодавчу базу в інформаційній сфері. Саме тому актуалізується питання співвідношення захисту національних інтересів держави та можливості обмеження права на свободу слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обмеження права на свободу слова опрацьовувалась у роботах вітчизняних науковців, серед яких О. Юдін (O. Iudin), В. Богуш (V. Bohush), М. Слюсаревський (M. Sliusarevskiy), В. Горбулін (V. Horbulin), В. Цимбалюк (V. Tsimbalyuk), В. Петрик (V. Petryk), В. Остроухов (V. Ostroukhov), М. Присяжнюк (M. Prysiazhniuk), А. Марущак (A. Marushchak), Р. Черниш (R. Chernysh), В. Толубко (V. Tolubko), Т. Ткачук (T. Tkachuk) та ін. У роботах цих авторів розкрито правові аспекти інформаційної безпеки, питання захисту інформаційного простору країни, досліджено негативні інформаційні впливи в сучасному світі, особливості забезпечення інформаційної безпеки держави у контексті протидії інформаційним війнам, проаналізовано еволюцію форм і методів сучасної інформаційної боротьби, обґрунтовано необхідність кримінально-правової охорони інформаційної безпеки держави тощо.

Питання захисту права на свободу слова в контексті боротьби з шкідливим інформаційним впливом, який породжує загрози національній безпеці, нині широко обговорюється в громадських і медійних колах, однак досі залишається дискусійним у науці.

Мета статті – розглянути співвідношення захисту національних інтересів держави та можливості обмеження права на свободу слова, проаналізувати нормативно-правове регулювання заборони поширення інформації конкретних тематик та існуючі механізми реагування на поширення шкідливого інформаційного впливу, а також виокремити умови, за яких обмеження свободи слова є можливим, охарактеризувати державну політику з протидії шкідливому інформаційному впливу.

Виклад основного матеріалу. Конституція України кожному гарантує право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1]. Одночасно держава повинна виконувати одну з основних своїх функцій – забезпечувати інформаційну безпеку. Тому ч. 3 ст. 34 Основного Закону держави передбачає можливість обмеження законом указанного права в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації,

одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1].

Деструктивний інформаційний вплив зумовлений поширенням інформації певного змісту. Окремі проблемні питання вказаного напрямку ми вже розглядали у попередніх працях [2–6]. Варто ще раз зазначити, що коли державні інституції починають певним чином регламентувати процес поширення інформації, одразу виникає дискусія про співіснування демократичного суспільства з впливом на інформаційну сферу. Хоча обмеження права на вільне вираження своїх поглядів визнане необхідним не лише в Україні, а й в інших демократичних державах та міжнародній практиці. Наприклад, у ч. 2 ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено можливість існування для права вираження поглядів формальностей, умов, обмежень або санкцій, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві [7].

Також потрібно виходити з того, що право людини і громадянина на свободу слова не є абсолютним. Тому, на нашу думку, законне обмеження права на «... свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» можливе (за умов дотримання чітко визначеної процедури; за аналогією, наприклад, із законним обмеження права на «...свободу та особисту недоторканність» у межах проведення негласних слідчих (розшукових) дій). Хоча, за свідченням окремих науковців та представників громадськості, таке обмеження є недопустимим [8].

Тож як можна досягти балансу між свободою громадянина та національною безпекою в інформаційному полі і водночас унеможливити виникнення двох протилежних загроз, а саме: втрати національного суверенітету та авторитаризму?

Конституційна можливість обмеження права на збирання, зберігання, використання і поширення інформації є підґрунтям для протидії негативному інформаційному впливу, який ще в 2007 р. в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» був визнаний загрозою інформаційній безпеці держави [9].

Сьогодні чинна низка нормативно-правових актів, які встановлюють обмеження на поширення певного виду інформації у відповідній сфері діяльності. Зокрема, Закон України «Про телебачення і радіомовлення» у ст. 6 забороняє використання телерадіоорганізацій для поширення такого деструктивного контенту, як заклики до насильницької зміни конституційного ладу України, до розв'язування агресивної війни, до розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті; необґрунтований показ насильства; пропаганда винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження; трансляції, у яких надаються послуги з ворожіння, нетрадиційної медицини, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків; розповсюдження і реклама порнографічних матеріалів та предметів; пропаганда наркотичних і психотропних речовин [10].

У 2015 р. наша держава відреагувала на зовнішні виклики у формі російської агресії і окупації Криму та спробувала мінімізувати деструктивний інформаційний вплив країни-агресора щодо даної тематики у телепросторі країни, а тому доповнила вказаний перелік заборонами трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 р., що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, а також трансляції аудіовізуальних творів, одним із учасників яких є особа, внесена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці [10].

Аналогічні обмеження були введені і в інших сферах, які прямо чи опосередковано здійснюють інформаційний вплив в Україні. Сьогодні в Україні на законодавчому рівні заборонено використання засобів масової інформації (далі ЗМІ) з метою популяризації або пропаганди держави-агресора та її органів влади, представників органів влади держави-агресора та їхніх дій, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України (ст. 3 ЗУ «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні») [11], заборонено розповсюджувати та демонструвати фільми, які популяризують органи держави-агресора або радянські органи держбезпеки (ст. 15-1 ЗУ «Про кінематографію») [12], заборонено у видавничій справі випускати продукцію аналогічної тематики (ст. 28 ЗУ «Про видавничу справу») та введено дозвільний режим на ввезення видавничої продукції з території країни-агресора (ст. 28-1 ЗУ «Про видавничу справу») [13].

У контексті діючих заборон варто наголосити, що ч. 3 ст. 15 Конституції України заборонена цензура [1]. У ст. 24 Закону України «Про інформацію» під цензурою, яка забороняється, розуміється будь-яка вимога, спрямована, зокрема, до журналіста, засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, керівника, розповсюджувача, узгоджувати інформацію до її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації. Разом з тим, така заборона не поширюється на випадки, коли попереднє узгодження інформації здійснюється на підставі закону, а також у разі накладення судом заборони на поширення інформації [14].

Таким чином, констатуємо, що у держави є механізм регламентування суспільних відносин у вказаній сфері, проте він недостатньо дієвий у масштабах всеохоплюючого деструктивного впливу інформаційного впливу, з яким Україна, як і все демократичне суспільство, стикнулася сьогодні. Тому часто дії влади є ситуативними, хоч і виправданими з точки зору захисту національних інтересів, проте дискусійними в площині свободи слова. Наочним прикладом є припинення діяльності низки українських телеканалів за рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року [15]. Даний крок влади був цілком виправданим і схваленим європейською спільнотою, проте правники та медійники розпочали дискусію про те, як цей прецедент вплине на свободу слова в Україні.

Варто погодитися з Пітером Стано, речником ЄС із закордонних справ і політики безпеки, який неоднозначно оцінив закриття українських телеканалів: «Як передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ЄС надає найбільше значення незалежності та свободі ЗМІ. Постійні проросійські кампанії дезінформації впливали і продовжують впливати на українські медіа. Хоча спроби України захистити свою територіальну цілісність та національну безпеку, а також захиститися від маніпуляцій інформацією є законними, зокрема, враховуючи масштаби дезінформаційних кампаній, що зачіпають Україну, в тому числі з-за кордону, це не повинно відбуватися за рахунок свободи засобів масової інформації та повинно здійснюватися з повною повагою основних прав і свобод та з дотриманням міжнародних стандартів» [16].

На нашу думку, загалом обмеження свободи слова є можливим за умови його відповідності чітко визначеним вимогам, зокрема:

- передбачатися законом – у нормативному-правовому акті необхідно конкретно прописати, які саме дії є забороненими і тягнуть за собою відповідальність, задля того, щоб кожна особа могла розуміти наслідки своїх протиправних дій;

- переслідувати законну мету – спрямованість виключно на захист державності, територіальної цілісності України або ж громадської безпеки, задля запобігання протиправних діянь, що містять ознаки злочинів, для охорони здоров'я, життя або моралі, для недопущення розголошення державної таємниці тощо;

- не переходити межу необхідності для демократичного суспільства – рівень втручання держави має бути мінімальним, держава повинна припинити обмеження, як тільки буде досягнута мета втручання тощо.

Існування чітких механізмів реагування на шкідливий інформаційний вплив повинно забезпечити прозорість вказаного процесу. Чинне законодавство України передбачає відповідальність за поширення неправдивої інформації на декількох рівнях: цивільно-правовому, адміністративному та кримінальному.

Цивільний кодекс України в ст. 277 закріплює за фізичною особою право на відповідь та на спростування поширеної про неї (або членів її сім'ї) недостовірної інформації, а в ст. 280 – право на відшкодування майнової чи моральної шкоди [17]. Адміністративна відповідальність настає за поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, і тягне за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку (ст. 173-1 КУпАП) [18].

У кримінальному законодавстві вже не йде мова про факт достовірності інформації, що поширюється, а оцінюється ступінь загрози, яку вона може нанести. Зокрема, у ст. 109 Кримінального кодексу України (далі – КК України) злочином визнаються публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, а у ст. 110 – публічні

заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення дій, метою яких є зміни меж території або державного кордону України. Також передбачено кримінальну відповідальність за публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258-2 КК України), за заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК України), за публічні заклики і поширення матеріалів із закликами до вчинення дій, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами (ст. 299 КК України) [19].

Кримінальними правопорушеннями проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку національним законодавством визнаються публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій з метою їх розповсюдження (ст. 436 КК України), пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 КК України), публічні заклики до геноциду, а також виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження (ст. 442 КК України) [19].

Безперечно, що існуючі механізми реагування на здійснення шкідливого інформаційного впливу не є достатніми. Законодавець оперує категоріями «недостовірна інформація», «неправдиві чутки», «заклики», проте арсенал сучасних інформаційних воєн значно ширший. Основними технологіями шкідливого інформаційного впливу у ХХІ ст. є дезінформація, пропаганда, поширення фейкової інформації. Однак жодна із вказаних категорій системно не присутня в нормативно-правовому полі України. Варто зауважити, що поняття «фейкова інформація» є доволі неоднозначним, бо часто асоціюється з брехнею, неправдою, недостовірною інформацією, проте цей феномен значно ширший і глибший. Наприклад, фейком може бути і правда, поміщена в спеціальний контекст [20].

Попри відсутність нормативно визначеного поняття «дезінформація» та пов'язаних із нею дефініцій, в Україні усвідомлюють необхідність протистояння шкідливому інформаційному впливу. Основним викликом у цій сфері для нашої країни залишається деструктивний контент, який продукує Російська Федерація. З метою виявлення і реагування на шкідливий інформаційний вплив в Україні сьогодні створено два спеціальних суб'єкта: Центр протидії дезінформації при РНБО і Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики.

Варто зазначити, що відповідно до чинного законодавства РНБО не має повноважень безпосередньо вливати на інформаційну діяльність. Згідно зі ст. 107 Конституції України РНБО координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони [1]. Компетенція та функції РНБО визначаються Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України». Функціями РНБО є: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади

у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [21, ст. 3]. Разом з тим ст. 14 вказаного Закону передбачено, що для опрацювання і комплексного вирішення проблем міжгалузевого характеру, забезпечення науково-аналітичного та прогнозного супроводження діяльності Ради національної безпеки і оборони України за її рішенням у рамках коштів, передбачених Державним бюджетом України, можуть утворюватися міжвідомчі комісії, робочі та консультативні органи [21].

Центр протидії дезінформації при РНБО створено Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 р. [22]. Чим має займатися цей робочий орган стає зрозумілішим з Положення про Центр протидії дезінформації, яке затверджено Указом Президента України від 7 травня 2021 р. № 187/2021. Згідно з Положенням Центр забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою [23].

Серед основних завдань Центру вказано аналіз і моніторинг, виявлення та вивчення поточних і прогнозованих загроз, забезпечення інформаційно-аналітичними матеріалами, підготовку та внесення пропозицій РНБО щодо визначення концептуальних підходів у відповідній сфері, координація діяльності та взаємодії органів виконавчої влади, здійснення системних заходів, удосконалення системи правового та наукового забезпечення. Також Центр має брати участь у розбудові системи стратегічних комунікацій, у розробленні та реалізації Стратегії інформаційної безпеки України, у створенні інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них тощо [23].

З метою виконання покладених на нього завдань Центр може у встановленому законом порядку отримувати статистичні дані, інформацію, довідкові та інші матеріали від органів державної влади, а також користуватися їх базами даних. Центр також може створювати платформи для обговорення та вивчення питань дезінформації, а саме: бути замовником науково-дослідних робіт, проводити конференції, семінари, наради, встановлювати партнерські відносини з міжнародними суб'єктами, брати участь у структурованих діалогах та інше [23].

Вбачається, що Центр протидії дезінформації є виключно дорадчим і суть його роботи зводиться до інформаційно-аналітичної діяльності, оскільки даній структурі не надано жодних повноважень, які б дозволяли припиняти конкретний прояв здійснення шкідливого інформаційного впливу. Центру навіть не довірили вносити санкційні пропозиції, позаяк ст. 5 Закону України «Про санкції» визначено вичерпний перелік суб'єктів, які можуть виносити пропозиції щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій [24].

Варто звернути увагу, що одним із завдань Центру протидії дезінформації є підготовка та внесення РНБО пропозицій щодо координації діяльності та

взаємодії органів виконавчої влади з питань національної безпеки в інформаційній сфері [23]. Зауважимо, що згідно з Положенням про Міністерство культури та інформаційної політики України координація діяльності органів виконавчої влади з питань інформаційної безпеки є завданням саме цієї структури [25]. Очевидно, що робота щодо боротьби з інформаційними загрозами і дезінформацією певний час фактично не велася через брак правових механізмів. Проте у березні 2021 року такий механізм з'явився у особі Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та інформаційної політики. Робота Центру сфокусована на комунікаційній протидії зовнішнім загрозам, зокрема, інформаційним атакам Російської Федерації. «ЦСКІБ спрямований на об'єднання зусиль громадських організацій та влади у боротьбі із дезінформацією, швидке реагування на фейки, а також на промоцію українських нарративів. У структурі діятиме при МКІП, але у співпраці з Центром протидії дезінформації РНБО, за яким лишається безпекова функція і перспектива міжнародного хаба» [26].

ЦСКІБ зосередить свою роботу на: стратегічних комунікаціях, що включатимуть розроблення контрнарративів РФ, проведення інформкампаній, включення українських нарративів у щоденну комунікацію Уряду; створення онлайн-ресурсу, який активно реагуватиме на інформатаки; регулярному сповіщенні про гібридну агресію з боку Росії на міжнародному рівні, спільне напрацювання механізмів з протидії дезінформації з міжнародними партнерами [26].

Варто зауважити, що українська влада останнім часом більш стратегічно і предметно почала підходити до протидії шкідливому інформаційному впливу. Рада національної безпеки і оборони України 15 жовтня 2021 р. схвалила Стратегію інформаційної безпеки [27]. Звернемо увагу, що чинною залишається Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Обидва документи є програмними, їх правовий характер не містить норм прямої дії, а отже, не можна притягнути до кримінальної відповідальності, посилаючись на них. Реальні правові наслідки за відповідні діяння можуть настати лише за умови прийняття спеціальних нормативно-правових актів, які за основу братимуть засади і принципи, визначені Стратегією та Доктриною.

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни [28]. Таким чином, документ є методом реагування саме на агресію з боку Російської Федерації, і розглядається як спеціальна і тимчасова необхідність впровадження певних заходів додатково до існуючого інформаційного законодавства, яка буде припинена із завершенням російської агресії. Документ є уточнюючим і не передбачає зміну формату суспільних відносин в інформаційній сфері, а опирається на чинне законодавство та чинні правові механізми для виконання конкретного завдання – протидії шкідливому інформаційному впливу Російської Федерації.

Зауважимо, що на ситуативний характер Доктрини вказує і перелік визначених загроз з боку країни-агресора. Зокрема, актуальними загрозами є здійснення спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу ЗСУ та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні, проведення державою-агресором спеціальних інформаційних операцій в інших державах з метою створення негативного іміджу України у світі, інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях тощо [28].

Доктриною визначаються пріоритети державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки, забезпечення захисту і розвитку інформаційного простору України, а також конституційного права громадян на інформацію, відкритості та прозорості держави перед громадянами, формування позитивного міжнародного іміджу України. Доктрина на виконання поставлених завдань залучає доволі широке коло суб'єктів, ставлячи завдання перед Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством інформаційної політики України, Міністерством закордонних справ України, Міністерством оборони України, Міністерством культури України, Державним агентством України з питань кіно, Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Службою безпеки України, розвідувальними органами України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національним інститутом стратегічних досліджень [28]. Таким чином, до вирішення відповідних завдань залучаються існуючі механізми реагування згідно з повноваженнями і не відбувається нарощення нових державних органів з дублюючим функціоналом.

Звернімо детальнішу увагу на Стратегію інформаційної безпеки. Метою Стратегії є створення умов для забезпечення інформаційної безпеки України, спрямованої на захист життєво важливих інтересів громадянина, суспільства та держави у протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечення захисту державного суверенітету і територіальної цілісності України, підтримка соціальної та політичної стабільності, оборони держави, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [29]. Документ передбачає загальні засади інформаційної безпеки без прив'язки до джерела виникнення загрози і «планує» змінити формат інформаційних відносин, тож її норми діятимуть після закінчення російської агресії.

Насамперед варто наголосити, що Стратегія у формулюванні своєї мети оперує законодавчо невизначеними поняттями, такими як «життєво важливі інтереси», «соціальна стабільність», «політична стабільність», що розмиває межі необхідності втручання держави в інформаційні права, чим створює загрозу демократичному суспільству. Разом з тим у документі аналізується широке коло загроз інформаційній безпеці, що логічно потребує державного втручання

майже у всі сфери інформаційної діяльності в Україні. Зокрема, загрозами інформаційній безпеці держави на глобальному рівні визнається збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній, інформаційна політика Російської Федерації як загроза для України та інших демократичних країн, інституалізація соціальних мереж, зміна балансу інформаційних відносин та захист особистих прав людини, низький рівень медіаграмотності громадян у поєднанні із стрімким поширенням цифрових технологій. На національному рівні, згідно із Стратегією, існують такі загрози: інформаційний вплив на населення з боку іноземних держав, інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях, обмежені можливості реагування на дезінформаційні кампанії, несформованість системи стратегічних комунікацій, проблема унормування медіавідносин та захисту професійної діяльності журналістів, маніпуляція свідомістю громадян щодо вступу України в ЄС та НАТО, інформаційні потреби на місцевому рівні, недостатній рівень інформаційної культури та медіаграмотності населення для протидії маніпулятивним та інформаційним впливам [29].

Вбачається, що документ охоплює всі поточні та можливі майбутні небезпеки для інформаційного середовища. Разом з тим у Стратегії не визначено ступінь небезпеки конкретної загрози, а відповідно і не оцінено величину шкоди для держави і суспільства, що уповільнює організацію системи державних пріоритетів у процесі реагування на загрози. Відсутність визначених першочергових і наступних цілей призводить до неефективності використання наявних ресурсів, які і без того є обмеженими.

Беручи до уваги визначені в Стратегії пріоритети держави, чітко прослідковується спроба переформатувати всю сферу поширення інформації, оскільки крім протидії російському дезінформаційному впливу документ визначає пріоритетом інформаційної безпеки виключно культурні сегменти, наприклад, забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження національної самоідентичності. Крім того, з метою досягнення стратегічної цілі з підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства документ ставить задачу удосконалити законодавство України у сфері реклами, що включатиме лібералізацію норм у цій сфері та більш жорстку відповідальність за трансляцію прихованої реклами. У Стратегії передбачено удосконалення законодавства України, що регулює питання правового статусу журналістів, провадження ними своєї професійної діяльності, відповідальності за правопорушення, вчинені проти журналістів, членів їх родин та майна, а також за перешкоджання їх професійній діяльності, удосконалення законодавства про захист права на доступ до публічної інформації, про захист персональних даних тощо [29].

Механізмом реалізації цілей Стратегії визначено розподіл обов'язків серед таких державних органів, як Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Служба безпеки України, розвідувальні органи України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Разом з тим, реалізація має здійснюватися органами виконавчої влади у взаємодії з органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства згідно з

планом заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України [29], водночас документ прийнято не як програму Кабміну, а у вигляді рішення РНБО, до компетенції якої не належать питання розвитку інформаційної та культурної сфери, регулювання реклами чи журналістської діяльності. При цьому у Стратегії не визначено головний орган державної влади, який нести відповідальність і звітуватиме щодо реалізації документа, механізмів моніторингу його ефективності, що послаблює організацію її виконання.

У цілому можна говорити про стратегічно правильний напрямок руху державної влади в Україні у боротьбі зі шкідливим інформаційним впливом, проте непрозорість процедур і підстав втручання в інформаційну діяльність, які запропоновані в Стратегії, відсутність конкретизації у визначенні термінології, брак диференціації загроз та змішування пріоритетів створюють підґрунтя для порушення свободи слова в Україні.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити такі висновки. Право на свободу слова не є абсолютним і може обмежуватись з метою захисту національних інтересів. Однак втручання держави в інформаційну сферу повинне бути зведено до необхідного мінімуму, здійснюватися виключно на підставі та відповідно до закону задля досягнення конкретної мети.

Регламентацію державного втручання в інформаційну сферу в Україні ускладнює брак єдиної узгодженої концепції протидії деструктивному інформаційному впливу. Нормативно не визначено поняття «дезінформація» та пов'язані з ним дефініції, не розроблено критерії, згідно з якими інформацію можливо відносити до деструктивної, також немає класифікації шкоди, якої вона може завдати, не розроблено єдиного унормованого механізму реагування на появу в інформаційному середовищі дезінформації.

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що нормативно-правова регламентація протидії деструктивному інформаційному впливу в Україні сьогодні потребує системного і комплексного підходу. Указаному сприятимуть подальші наукові дослідження та врахування міжнародного досвіду у досліджуваній сфері.

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 01.09.2021).
2. Kostenko S., Strilchu V., Chernysh R., Buchynska A. The threats to national security of Ukraine and Poland in assisting to the development of the crypto-asset market: legal aspect. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 2. P. 225–236. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtrsbid/article/view/1436> (дата звернення 25.10.2021).
3. Sviatun O. V., Goncharuk O. V., Chernysh R., Kuzmenko O., Kozych I. V. Combating cybercrime: economic and legal aspects. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2021. Vol. 18. Art. 72. P. 751–762. doi: <https://doi.org/10.37394/23207.2021.18.72> (дата звернення 22.10.2021).
4. Chernysh R., Pogrebnaya V. L., Montrin I. I., Koval T. V., Paramonova O. S. Development of Internet communication and social networking in modern conditions: institutional and legal aspects. *Revista San Gregorio* (special issues Nov). URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1572> (дата звернення 25.10.2021).

5. Chernysh R. F., Pogrebnaya V. L., Montrin I. I., Koval T. V., Paramonova O. S. Formation and application of communication strategies through social networks: legal and organizational aspects. *International Journal of Management*. June 2020. Vol. 11. Issue 06. P. 476–488. URL: <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=6>. doi: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.6.2020.041> (дата звернення 22.10.2021).
6. Черниш Р. Ф. Щодо шляхів удосконалення національного кримінального процесуального законодавства у сфері боротьби з тероризмом. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 196–203.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 05.09.2021).
8. Обмеження свободи слова во благо: за і проти. URL: <https://video.detector.media/reports/obmezhennya-svobody-slova-vo-bлаго-za-i-proty-i708> (дата звернення 05.09.2021).
9. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
10. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII. Дата оновлення: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text> (дата звернення: 09.09.2021).
11. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#top> (дата звернення: 09.09.2021).
12. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 09.09.2021).
13. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 09.09.2021).
14. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#top> (дата звернення: 10.09.2021).
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 02.02.2021 р. № 43/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441> (дата звернення: 10.09.2021).
16. США та ЄС підтримали санкції проти Козака та каналів «112-Україна», ZIK та NewsOne. URL: <https://suspilne.media/101828-ssa-pidtrimali-sankcii-proti-kozaka-ta-jogo-telekanaliv/> (дата звернення: 10.09.2021).
17. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top> (дата звернення: 11.09.2021).
18. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 01.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 11.09.2021).
19. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> (дата звернення: 11.09.2021).
20. Черниш Р. Ф. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 109–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2019_2_21 (дата звернення: 12.09.2021).
21. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 13.09.2021).
22. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» : Указ Президента України від 19.03.2021 р. № 106/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421> (дата звернення: 13.09.2021).

23. Питання Центру протидії дезінформації : Указ Президента України від 07.05.2021 р. № 187/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841> (дата звернення: 13.09.2021).
24. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#top> (дата звернення: 13.09.2021).
25. Про затвердження Положення про Міністерство культури України : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 р. № 495. Дата оновлення: 30.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.09.2021).
26. Презентовано Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoi-bezpeki> (дата звернення: 14.09.2021).
27. РНБО схвалила план оборони України, стратегії інформаційної безпеки, біобезпеки та біологічного захисту, застосувала санкції щодо деяких фізичних і юридичних осіб. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/Diialnist/5085.html> (дата звернення: 16.10.2021).
28. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 15.09.2021).
29. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : проект Указу Президента України. URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/45698712365.pdf> (дата звернення: 16.10.2021).

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Data onovlennia: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Kostenko, S., Strilchu, V., Chernysh, R., & Buchynska, A. (2021). The threats to national security of Ukraine and Poland in assisting to the development of the crypto-asset market: legal aspect. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43(2), 225–236. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/1436>.
3. Sviatun, O., Goncharuk, O., Chernysh, R., Kuzmenko, O., Kozych, I. (2021). Combating cybercrime: economic and legal aspects. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 18, art. 72, 751–762. doi: <https://doi.org/10.37394/23207.2021.18.72>
4. Chernysh, R., Pogrebnaia, V., Montrin, I., Koval, T., Paramonova, O. (2020). Development of Internet communication and social networking in modern conditions: institutional and legal aspects. *Revista San Gregorio* (special issues Nov). URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1572>.
5. Chernysh, R.F., Pogrebnaia, V.L., Montrin, I.I., Koval, T.V., Paramonova, O.S. (2020). Formation and application of communication strategies through social networks: legal and organizational aspects. *International Journal of Management*, vol. 11, issue 06, 476–488. URL: <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=6>. doi: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.6.2020.041>.
6. Chernysh, R.F. (2016). Shchodo shliakhiv udoskonalennia natsionalnoho kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva u sferi borotby z teroryzmozom. *Problemy zakonnosti*, issue 135, 196–203 [in Ukrainian].
7. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
8. Obmezheniia svobody slova vo blaho: za i proty. URL: <https://video.detector.media/reports/obmezheniia-svobody-slova-vo-bлаго-za-i-proty-i708> [in Ukrainian].
9. Pro Osnovni zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007-2015 roky: Zakon Ukrainy vid 09.01.2007 r. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.
10. Pro telebachennia i radiomovlennia: Zakon Ukrainy vid 21.12.1993 r. № 3759-XII. Data onovlennia: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>.
11. Pro drukovani zasoby masovoi informatsii (presu) v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.11.1992 r. № 2782-XII. Data onovlennia: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#top>.

12. Pro kinematohrafiuu: Zakon Ukrainy vid 13.01.1998 r. № 9/98-BR. Data onovlennia: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80#top>.

13. Pro vydavnychu spravu: Zakon Ukrainy vid 05.06.1997 r. № 318/97-BR. Data onovlennia: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#top>.

14. Pro informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 r. № 2657-XII. Data onovlennia: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#top>.

15. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 liutoho 2021 roku "Pro zastosuvannia personalnykh spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv (sanktsii)": Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 02.02.2021 r. № 43/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441>.

16. SShA ta YeS pidtrymaly sanktsii proty Kozaka ta kanaliv "112-Ukraina", ZIK ta NewsOne. URL: <https://suspilne.media/101828-ssa-pidtrimali-sankcii-proti-kozaka-ta-jogo-telekanaliv/> [in Ukrainian].

17. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. Data onovlennia: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>.

18. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 8073-X. Data onovlennia: 01.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

19. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III. Data onovlennia: 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.

20. Chernysh, R.F. (2019). Feik yak odyn iz instrumentiv nehatyvnoho vplyvu na natsionalnu bezpeku Ukrainy v umovakh vedennia hibrydnoi viiny. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 109–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2019_2_21 [in Ukrainian].

21. Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 r. № 183/98-BR. Data onovlennia: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#top>.

22. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 11 bereznia 2021 roku "Pro stvorenня Tsentru protydii dezinformatsii": Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 19.03.2021 r. № 106/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421>.

23. Pytannia Tsentru protydii dezinformatsii: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 07.05.2021 r. № 187/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841>.

24. Pro sanktsii: Zakon Ukrainy vid 14.08.2014 r. № 1644-VII. Data onovlennia: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#top>.

25. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo kultury Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.09.2014 r. № 495. Data onovlennia: 30.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-%D0%BF#Text>.

26. Prezentovano Tsentr stratehichnykh komunikatsii ta informatsiinoi bezpeky. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoyi-bezpeki>.

27. RNBO skhvalyla plan oborony Ukrainy, stratehii informatsiinoi bezpeky, biobepeky ta biolohichnoho zakhystu, zastosovala sanktsii shchodo deiakyykh fizychnykh i yurydychnykh osib. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5085.html> [in Ukrainian].

28. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku "Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy": Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.02.2017 r. № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

29. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2021 roku "Pro Stratehiiu informatsiinoi bezpeky": proiekt Ukazu Prezydenta Ukrainy. URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/45698712365.pdf>.

Chernysh R., PhD in Law, Associate Professor, Head of the special department, National Academy of Security Service of Ukraine, Ukraine, Kyiv.

e-mail: ChernyshRF@gmail.com ; ORCID 0000-0003-4176-7569 ; Scopus Author ID: 57216439868 ; Web of Science researcher code: AAV-4639-2020

Osichnyuk L., Graduate of the Second (Master's) level, Polissya National University, Ukraine, Zhytomyr.

e-mail: luos44855@gmail.com ; ORCID 0000-0002-9999-4679

National interests of the state and the possibility of restricting the right to freedom of speech: the question of correlation

The article examines the possibility of restricting the right to freedom of speech in order to protect the national interests of the state. An analysis of normative legal acts prohibiting the dissemination of destructive information, such as calls for a violent change in the constitutional order of Ukraine, the outbreak of aggressive war, incitement to national, racial or religious hatred, etc.

The right to freedom of expression is not absolute and may be limited. The article substantiates the criteria for state intervention in the information sphere, which allow limiting the dissemination of destructive information and preserving democratic values. Such criteria include the legality of the procedure, the legality of the purpose and the minimum amount of intervention.

The article considers the existing mechanisms in Ukraine to respond to harmful informational influences. The law provides for liability for disseminating false information at several levels: civil, administrative and criminal. At the same time, these mechanisms are insufficient, as the concepts of «misinformation», «fake», etc. are not normatively defined. The article describes the state policy to combat destructive information influence. The bases of activity of state bodies created for the purpose of counteraction to dissemination of misinformation and propaganda are considered, namely the Center of counteraction of misinformation at Council of National Security and Defense of Ukraine and the Center of Strategic Communications and Information Security at the Ministry of Culture and Information Policy.

The strategies of the state on counteraction to harmful information influence are analyzed. The Doctrine of Information Security of Ukraine is considered, which clarifies the basics of the state information policy in the direction of counteracting the destructive information influence of the Russian Federation in the conditions of the hybrid war unleashed by it. The main provisions of the Information Security Strategy, which defines the general principles of information security, are also considered.

Keywords: freedom of speech; destructive information influence; misinformation; fake; propaganda; national security; national interests.

Рекомендоване цитування: Черниш Р. Ф., Осічнюк Л. І. Національні інтереси держави та можливість обмеження права на свободу слова: питання співвідношення. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 155. С. 166–181. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243660>.

Suggested Citation: Chernysh, R., Osichnyuk, L. (2021). Natsionalni interesy derzhavy ta mozhlyvist obmezhenia prava na svobodu slova: pytannia spivvidnoshennia [National interests of the state and the possibility of restricting the right to freedom of speech: the question of correlation]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 155, 166–181*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243660> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 01.11.2021 р.